

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

MNENJA

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

477. PLENARNO ZASEDANJE 18. IN 19. JANUARJA 2012

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o poklicnem izobraževanju in usposabljanju po srednji šoli kot privlačni alternativni visokošolskemu izobraževanju (mnenje na lastno pobudo)

(2012/C 68/01)

Poročevalka: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 20. januarja 2011 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje na lastno pobudo o naslednji temi:

Poklicno izobraževanje in usposabljanje po srednji šoli kot privlačna alternativa visokošolskemu izobraževanju.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 16. decembra 2011.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 477. plenarnem zasedanju 18. in 19. januarja 2012 (seja z dne 19. januarja) z 208 glasovi za, 7 glasovi proti in 10 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

Priporočila za Evropsko komisijo

1.1 Odbor poziva Komisijo, naj države članice spodbuja k doseganju dolgoročnih in kratkoročnih ciljev, določenih v sporočilu iz Bruggeja, ter **izboljšanju kakovosti in učinkovitosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljnjem besedilu tudi „PIU“), kar bo povečalo njuno privlačnost in pomen.** Socialni partnerji na vseh ravneh morajo imeti še naprej dejavno vlogo v kopenhavnskem procesu in pomagati pri doseganju kratkoročnih rezultatov.

1.2 Odbor poziva Komisijo, naj združi oba procesa – bolonjskega in kopenhavskega – v integriran pristop. Ta sinergija bo pripomogla k pridobivanju znanj in spretnosti, ki jih posameznik potrebuje za udeležanje svojih zmožnosti glede razvoja in zaposljivosti.

1.3 Odbor meni, da mora biti Komisija platforma za statistično podprto spremljanje razmer v državah članicah, hkrati pa mora ustvariti okvir za izmenjavo dobre prakse.

1.4 Odbor odobrava prizadevanja Komisije za izvajanje novih instrumentov in uvedbo novih pobud. Vendar pa je predvsem treba ugotoviti, kaj že obstaja, da ne bi podvajali orodij in da bi zagotovili pravilno in celovito izvedbo obstoječih programov in politik.

Priporočila državam članicam

1.5 Upoštevanje števila mladih, vpisanih na univerzo, kot edinega kazalnika je pri oblikovanju izobraževalne politike zavarovalno, saj je le delno pomembno za potrebe trga dela po znanjih in spretnostih. Sistemi izobraževanja in usposabljanja morajo biti uravnoteženi.

1.6 Učinkovito izvajanje sporočila iz Bruggeja in kopenhavskega procesa ter prispevek k doseganju enega od glavnih ciljev EU, da se delež prebivalstva s končanim terciarnim ali enakovrednim izobraževanjem poveča na 40 %, **kar vključuje tudi višji delež v poklicnem izobraževanju in usposabljanju.**

1.7 Razvoj finančnih in nefinančnih spodbud, po eni strani za gospodarske družbe, zlasti mala in srednja podjetja ter mikropodjetja in druga podjetja, kot so obrtna, da bi povečali privlačnost začetnega in nadaljevalnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter pritegnili podjetja, po drugi strani pa za izobraževalne ustanove, da bodo pripravljene sodelovati z gospodarstvom.

1.8 Treba se je lotiti celostnih promocijskih ukrepov, katerih cilj je sistematično zvišanje ugleda posrednešolskega poklicnega izobraževanja v družbi.

1.9 Zagotavljanje svetovalnih storitev, ki bodo učinkovitejše in prilagojene potrebam trga dela in mladih, med drugim individualno svetovanje invalidnim osebam. Nujno je treba tudi spremeniti način razmišljanja mladih, njihovih družin in svetovalcev, ki še vedno živijo v prepričanju, da je študij na univerzi ključen za zaposlitev.

Priporočila za poslovne organizacije

1.10 Poslovne organizacije v sodelovanju z drugimi socialnimi partnerji bi morale dejavno sodelovati v sistemih svetovanja in usmerjanja, saj so pomemben vir informacij o možnostih, povezanih s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter trgom dela. Morale bi pomagati ponudnikom izobraževanja pri razvoju učenja pri delu in novih metod.

1.11 Industrijski sektorji in podjetja morajo ponuditi več mest za vajeništvo in možnosti učenja na delovnem mestu ter spodbujati zaposlene k prenosu znanja in izkušenj na vajence in učeče se na delovnem mestu ali da postanejo začasni vodje poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

Priporočila za izobraževalne ustanove

1.12 Vzpostavitev zaupanja do ustvarjanja povezav s podjetji ter priznavanje potrebe po tvornem sodelovanju in vrednosti izkušenj, pridobljenih zunaj šole.

1.13 Tesnejše sodelovanje z industrijskimi sektorji in nadaljnji razvoj širšega razpona različnih metod učenja pri delu; potreben je prožnejši odnos do poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

1.14 Kakovost učiteljev in vodij usposabljanja mora biti zajamčena. Seznanjeni bi morali biti s spreminjajočimi se potrebami delovnih mest. Treba bi bilo spodbujati pripravnost učiteljev in vodij usposabljanja v podjetjih.

Priporočila za socialne partnerje

1.15 Odbor poziva organizacije socialnih partnerjev, naj izpolnijo svoj del odgovornosti, naj bodo proaktivne v procesu in uporabijo vse metode in orodja za povečanje privlačnosti posrednešolskega poklicnega izobraževanja in usposabljanja (sektorski sveti za zaposlovanje ter znanja in spretnosti itd.).

1.16 Socialni partnerji na vseh ravneh bi morali pravilno izvajati svoje obveznosti, ki izhajajo iz njihovih skupnih delovnih programov, in na nacionalni ravni prispevati v postopku priprave in izvajanja vseh instrumentov EU na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

Priporočila za posameznike in organizacije civilne družbe

1.17 Posamezniki bi se morali zavedeti, da visokošolska izobrazba ni nujno zagotovilo za zaposlitev in da je treba razmišljati o učinkovitih alternativah. Prevzeti morajo torej odgovornost za premišljeno izbiro študija in usposabljanja na podlagi informacij. Navsezadnje pa bi morali biti tudi dovolj samozavestni, da bi se odločili za poklicno izobraževanje po srednji šoli.

1.18 Želje udeležencev izobraževanja in pričakovanja njihovih družin se morajo ozirati na potrebe delodajalcev. V prihodnosti bodo lahko uporabljali pred nedavnim uvedeni „pregled znanj in spretnosti EU“ (Panorama), ki bo napovedoval ponudbo znanj in spretnosti ter potrebe trga dela.

2. Evropski politični okvir

2.1 Evropski svet je na spomladanskem zasedanju junija 2010 sprejel novo strategijo za rast in zaposlovanje z naslovom Evropa 2020, ki temelji na sedmih vodilnih pobudah in strateških dokumentih za krepitev notranjega trga EU (akt za notni trg).

2.2 Ključna vodilna pobuda „Program za nova znanja in spretnosti ter delovna mesta“, ki se osredotoča na opremljanje ljudi z ustreznimi spretnostmi za zaposlitev ter na usklajevanje ponudbe znanja in sposobnosti s potrebami trga dela, se tesno dopolnjuje z drugimi pobudami (Industrijska politika, Program za digitalne tehnologije, Unija inovacij, Mladi in mobilnost, Evropska platforma za boj proti revščini itd.).

2.3 Cilje strategije Evropa 2020 bo finančno podprl predlagani **večletni finančni okvir** ⁽¹⁾. Proračun za strategijo Evropa 2020 bo s povečanjem sredstev, dodeljenih izobraževanju, usposabljanju, raziskavam in inovacijam, namenjen vlaganju v evropsko znanje.

⁽¹⁾ Proračun za strategijo Evropa 2020; COM(2011) 500 konč., I. in II. del, z dne 29.6.2011.

3. Poklicno izobraževanje in usposabljanje – aktualno dogajanje in izzivi

3.1 Na današnji razvoj evropskih trgov dela vplivajo finančna in gospodarska kriza, globalizacija, demografski pritiski, nove tehnologije in številni drugi dejavniki.

3.2 Med petimi horizontalnimi cilji strategije Evropa 2020 so:

— 75-odstotna stopnja zaposlenosti prebivalstva med 20. in 64. letom starosti;

— cilj glede izidov izobraževanja, s katerim bi odpravili težave zaradi zgodnje opustitve šolanja, in sicer z zmanjšanjem stopnje osipa s sedanjih 15 % na 10 %;

— povečanje deleža prebivalstva med 30. in 34. letom starosti s končanim terciarnim ali enakovrednim izobraževanjem z 31 % na vsaj 40 % v letu 2020.

3.3 S kopenhavnsko izjavo, ki je bila sprejeta 29. in 30. novembra 2002, je bila uvedena evropska strategija za okrepljeno sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja, znana pod imenom „**kopenhavnski proces**“.

3.4 Svet je 12. maja 2009 sprejel strateški okvir za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja (ET 2020).

3.5 Sporočilo Evropske komisije *Nova spodbuda za evropsko sodelovanje v poklicnem izobraževanju in usposabljanju v podporo strategiji EU 2020* ⁽²⁾ navaja ključne elemente za ponovno ožvitev kopenhavnskega procesa in poudarja odločilno vlogo poklicnega izobraževanja in usposabljanja pri vseživljenjskem učenju in mobilnosti.

3.6 Močno zavezo vsebuje tudi sporočilo iz Bruggeja, ki so ga decembra 2010 sprejeli ministri EU za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter evropski socialni partnerji. V njem sta pregled in določitev prednostnih nalog sodelovanja EU v poklicnem izobraževanju in usposabljanju do leta 2020, in sicer:

— razvoj poklicnega izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli in na višjih stopnjah evropskega ogrodja kvalifikacij (EOK),

— prehodnost in odprte poti med poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter visokošolskim izobraževanjem,

— dokument o usmeritvah glede pomena poklicne odličnosti za pametno in vključujočo rast.

3.7 Komisija nadaljuje razvoj na podlagi zaveze iz Bruggeja s pripravo programa za odličnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja, tako začetnega kot nadaljevalnega. Ta proces naj bi dokončno opredelili v sklepih Sveta (konec 2012).

4. Izhodiščna dejstva za proces okrepljenega sodelovanja pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju

4.1 Napovedi Evropskega centra za razvoj poklicnega usposabljanja (Cedefop) glede prihodnjih potreb po znanjih in spretnostih kažejo, da bo v obdobju do leta 2020 povpraševanje po srednji in visoki izobrazbi večje kot po nizkokvalificiranih delavcih. Toda evropsko delovno aktivno prebivalstvo trenutno še vedno vključuje 78 milijonov nizkokvalificiranih oseb.

4.2 Četrto poročilo Cedefop o raziskavah poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Evropi z naslovom *Posodobitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja* je vir izsledkov za proces okrepljenega sodelovanja na tem področju. Poleg tega določa prednostne naloge za prenovno poklicnega izobraževanja in usposabljanja s ciljem prispevati k strategiji EU za rast in zaposlovanje.

4.3 Posodobitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja je nujna glede na povečano konkurenco v svetu, staranje prebivalstva, pritiske na trg dela in cilj izboljšati socialno kohezijo v Evropi.

4.4 Cedefop obravnava tudi vprašanje, kako izboljšati podobo in privlačnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Splošni vtis, ki ga dobimo ob analizi kazalnikov v zvezi z njuno privlačnostjo v EU, je negativen. Nekatere raziskave so omogočile določitev glavnih skupin dejavnikov, ki vplivajo na privlačnost izobraževalnih poti:

a) vsebina in okvir šolanja: selektivnost izobraževalnih poti, ugled ustanov, izobraževalni tečaji ali programi,

b) možnosti študentov za izobraževanje in zaposlitev: dostop do nadaljevanja šolanja (zlasti na terciarni stopnji), zaposlitvene možnosti,

c) ekonomski dejavniki: finančna pomoč ali davčne spodbude ali šolnine.

⁽²⁾ Sporočilo Komisije, COM(2010) 296 konč.

4.5 V publikaciji *Most v prihodnost* Cedefop govori o napredku pri razvijanju in izvajanju skupnih evropskih načel (usmerjanje in svetovanje, ugotavljanje in potrjevanje neformalnega in priložnostnega učenja) in instrumentov ⁽³⁾ (EOK, ECVET, EQAVET, Europass). Ta načela in instrumenti so namenjeni pomoči pri krepitvi mobilnosti zaposlenih, učečih se in učiteljev med različnimi sistemi izobraževanja in usposabljanja ter med državami. Njihov razvoj in izvajanje spodbujata izpopolnjevanje učnih rezultatov v vseh vrstah in na vseh stopnjah izobraževanja in usposabljanja, s čimer se podpira vseživljenjsko učenje.

4.6 Nova raziskava Cedefop ⁽⁴⁾, ki obravnava poklicno izobraževanje in usposabljanje na višjih kvalifikacijskih stopnjah v 13 državah in 6 sektorjih, kaže, da na doseganje poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter EOK na stopnjah 6 do 8 vplivajo nacionalne razmere.

4.7 Evropska fundacija za usposabljanje (ETF) poudarja veliko potrebo po zagotavljanju informacij o različnih poklicnih vejah in s podatki podprtih ukrepov, ki bi izobraževalni sektor povezali s poklicnimi vejami. ETF za povečanje privlačnosti posrednešolskega poklicnega izobraževanja in usposabljanja priporoča, da:

- se stopnje izobrazbe priznavajo v tesnem sodelovanju s poslovnim svetom,
- se poklicno izobraževanje in usposabljanje po srednji šoli (ali višje poklicno izobraževanje) vključita v sistem terciarnega izobraževanja,
- se ustvarijo izobraževalne možnosti in odskočne deske na poti k vseživljenjskemu učenju,
- se vzpostavijo mednarodna partnerstva za višje poklicno izobraževanje,
- mora biti razmerje med predavanji, seminarji in vajami 20/40/40,
- mora biti pedagoško osebje sestavljeno iz akademskega osebja in strokovnjakov iz poslovnega sveta.

4.8 Študija, ki jo je naročila Evropska komisija za raziskavo in analizo prihodnjih potreb po kvalifikacijah v mikro- in obrtnih podjetjih ⁽⁵⁾, priporoča, naj programi usposabljanja

⁽³⁾ EOK (evropsko ogrodje kvalifikacij), ECVET (evropski sistem prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju), EQAVET (evropski referenčni okvir za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja), EUROPASS (zbirka dokumentov v podporo poklicni in geografski mobilnosti).

⁽⁴⁾ Raziskava Cedefop št. 15: *Poklicno izobraževanje in usposabljanje na višjih kvalifikacijskih stopnjah*.

⁽⁵⁾ Končno poročilo *Raziskava o prihodnjih potrebah po kvalifikacijah v mikro- in obrtnih podjetjih do leta 2020*, FBH (Forschungsinstitut für Berufsbildung im Handwerk an der Universität zu Köln), januar 2011.

bolj kot doslej upoštevajo prihodnje trende in dogajanje v zvezi s potrebami po kvalifikacijah. Izdelati je treba več učnih programov, ki temeljijo na delu, in načinov za priznavanje praktičnega znanja, pridobljenega zunaj formalnega izobraževanja, tudi na evropski ravni.

4.9 Neformalno ministrsko srečanje OECD januarja 2007 v Københavnu, ki je bilo posvečeno poklicnemu izobraževanju in usposabljanju, je priznalo njun bistveno povečan pomen ter dalo zeleno luč analitičnemu delu, katerega rezultat je bilo leta 2010 končno poročilo *Učenje za delovno mesto*. ⁽⁶⁾ Konec leta 2010 se je začel pripravljati pregled nadaljnjih ukrepov glede poklicnega izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli, z naslovom *Skills beyond School (Spretnosti, ki jih ne pridobiš v šoli)*.

5. Poklicno izobraževanje in usposabljanje z vidika trga dela

5.1 Demografske spremembe v povezavi z napovedano potrebo po bolj kvalificiranih delavcih postavljajo Evropo pred problem krčenja delovne sile in primanjkljaja delavcev v nekaterih sektorjih kljub ekonomski krizi.

5.2 Strukturno pomanjkanje usposobljene delovne sile v EU je dejstvo. Za evropska podjetja so neposredne posledice tega zamujene priložnosti za rast in povečano produktivnost. Pomanjkanje delovne sile bo ena od glavnih ovir za gospodarsko rast v prihodnjih letih.

5.3 Z razvojem zelenih delovnih mest in „gospodarstva sivolasi“, vključno s socialnimi in zdravstvenimi storitvami, se ustvarjajo priložnosti za odpiranje novih, dostojnih delovnih mest za vse starostne skupine delovno aktivnega prebivalstva ter izboljšujeta konkurenčnost in potencial rasti za celotno evropsko gospodarstvo. Povečuje se tudi povpraševanje po novih poklicih ter posodobljenih in izpopolnjenih znanjih in spretnostih.

5.4 Poklicno izobraževanje in usposabljanje lahko pripomoreta k doseganju zgoraj navedenega glavnega cilja iz strategije Evropa 2020: 1) z zagotavljanjem priložnosti za napredovanje od poklicnega izobraževanja in usposabljanja do specializacije in visokošolskega izobraževanja, 2) z razvijanjem poklicnega izobraževanja in usposabljanja na višjih stopnjah evropskega ogrodja kvalifikacij na podlagi kakovostnih sistemov PIU na sekundarni stopnji, 3) s prispevanjem k vzpostavitvi ustrezne ureditve potrjevanja in overovitve rezultatov neformalnega učenja na vseh stopnjah in 4) z razvijanjem usposabljanja v povezavi z delom, pri katerem pri zagotavljanju uspešnosti mladih sodelujejo odrasli.

⁽⁶⁾ Pregled OECD – projekt *Učenje za delovno mesto* (na temo poklicnega izobraževanja in usposabljanja), <http://www.oecd.org/dataoecd/41/63/43897561.pdf>.

5.5 Za povečanje konkurenčnosti evropskih podjetij in gospodarskih družb je bistvenega pomena, da ima Evropa mobilno delovno silo, opremljeno z naborom spretnosti in sposobnosti, ki ustreza sodobnim potrebam trga dela. Podjetja potrebujejo pregledne in primerljive kvalifikacije ne glede na to, kako so bile spretnosti pridobljene.

5.6 Vzpostavitev sistemov kreditnih točk in kvalifikacij na podlagi dejanskih učnih rezultatov bo olajšala oceno posameznikovih sposobnosti. S tem bo omogočeno tudi boljše usklajevanje ponudbe in povpraševanja na evropskih trgih dela. Delodajalci ne nagrajujejo kvalifikacij, ampak delovni učinek. Prav tako bi morali tudi izobraževalni sistemi vse bolj nagrajevati dejanski rezultat študija, namesto denimo števila tednov nekega študijskega programa.

5.7 Priložnosti za napredovanje od poklicnega izobraževanja in usposabljanja do visokošolskega izobraževanja (VI) so pomembne in bi jih lahko povečali z izboljšano preglednostjo rezultatov. EOK bi se lahko izkazal kot koristno orodje za povečevanje prehodnosti med sistemoma kreditnih točk PIU in VI, saj deluje kot pretvornik učnih dosežkov v enote na ustrezni stopnji kvalifikacij.

5.8 Poklicnega izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli ne smemo umestiti v sivo cono med sekundarnim PIU in visokošolskim izobraževanjem. V okviru strategije Evropa 2020 sta namreč strateškega pomena kot način za povečevanje privlačnosti PIU kot poklicne možnosti za mlade in kot podpora izpopolnjevanju in višjim dosežkom. Z vidika malih in srednjih podjetij v Evropi je bil pri povečevanju pomena in privlačnosti posrednješolskega in višjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja dosežen določen napredek. Vendar pa je treba na vseh ravneh – evropski, nacionalni, regionalni, lokalni in sektorski – narediti še več, da bi zagotovili raznolikost ponudbe na višjih stopnjah poklicnega izobraževanja in usposabljanja, izboljšali prehodnost, prenovili sisteme PIU in ustvarili finančne spodbude, s čimer bi stimulirali gospodarske družbe in posameznike k zagotavljanju in obiskovanju višjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

5.9 Za večjo privlačnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja sta odločilni njuna kakovost in odličnost. Vendar pa visokokakovostno poklicno izobraževanje in usposabljanje nista poceni, tako da se mala in srednja podjetja soočajo s posebnimi izzivi: 1) so največji ponudniki začetnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja, 2) izpopolniti morajo znanja in spretnosti vseh svojih delavcev, ne samo najbolj izobraženih. Pri slednjem je „usposabljanje na delovnem mestu“ temeljnega pomena za izpopolnjevanje spretnosti v malih in srednjih podjetjih.

5.10 Čezmejna učna mobilnost je ključno področje, ki ga podjetja že dolgo podpirajo, predvsem zaradi mladih udeležencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter vajeništva.

V Evropi je mobilnost zaposlenih, učencev in učiteljev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju še vedno nezadostna. Izboljša se lahko samo z dobrim znanjem najmanj enega tujega jezika.

6. Razlogi za premajhno privlačnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja, zlasti po srednji šoli

6.1 Termin „visoko šolstvo“ se pogosto uporablja kot sopomenka za akademsko usmerjeno univerzitetno izobraževanje. Pogosto ga predstavljajo kot nasprotje poklicnega usposabljanja, pri čemer se slednjega razume kot manjvredno.

6.2 V politikah za razvoj in razširitev visokega šolstva poklicnemu izobraževanju in usposabljanju ni bilo posvečene dovolj pozornosti. Poklicno (ali v stroko oz. trg dela) usmerjeno izobraževanje in usposabljanje sta že pomemben, čeprav „neviden“ del visokošolskega izobraževanja.

6.3 Poklicno izobraževanje in usposabljanje po Evropi sta zelo raznolika. Raznolikost institucionalnih rešitev ustvarja zmedo. Za nekatere države bi celo težko rekli, da obstaja sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

6.4 Sami nacionalni sistemi izobraževanja in usposabljanja so nekoliko nejasni, prehodnost med različnimi učnimi potmi pa je na zelo nizki ravni. Ponudniki izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli so zelo različni: univerze, zavodi za terciarno poklicno izobraževanje in usposabljanje, srednje šole, zavodi za izobraževanje odraslih, socialni partnerji, zasebna podjetja.

6.5 Kvalifikacije poklicnega izobraževanja in usposabljanja je včasih težko razumeti in prav tako jih ni enostavno priznati v drugih državah. Programi poklicnega izobraževanja in usposabljanja ne ustrezajo bolonjskemu modelu treh študijskih ciklov (diploma/magisterij/doktorat). Še vedno ni jasno, kako in na katero stopnjo uvrstiti poklicne kvalifikacije v nacionalnem ogrodju kvalifikacij (NOK) ali v evropskem ogrodju kvalifikacij (EOK).

6.6 Med kvalifikacijami in spretnostmi, pridobljenimi s študijem, in nacionalnimi sistemi klasifikacije poklicev ni ustrezne povezave.

6.7 Ugled same industrije je načet zaradi načina, kako jo pogosto prikazujejo mediji, in tudi zaradi sedanje krize. To pa vodi v vse večje nezaupanje do podjetij v Evropi.

6.8 Stigmatizacija in majhen družbeni ugled diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja precejšnje število mladih odvračata od tega, da bi izbrali ta način šolanja.

6.9 Nizka stopnja matematične pismenosti v osnovni šoli povzroča pri mladih odpor do poklicne poti na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ali do praktično usmerjenih študijev.

6.10 Omejena sposobnost odzivanja na nenehno spreminjanje potreb po spretnostih, ki ga povzročajo premiki na podlagi informacijske in komunikacijske tehnologije in postopen prehod na nizkoogljično gospodarstvo.

6.11 Opazno je pomanjkanje možnosti za izobraževanje in zaposlovanje, na primer v zvezi z dostopom do nadaljevanja študija, zlasti na terciarni stopnji, možnostmi zaposlitve in zaslužka, zadovoljstvom pri delu in verjetnostjo, da iskalec dela najde svoji izobrazbi primerno zaposlitev.

6.12 Primanjkuje tudi informacij in pomoči posameznikom in njihovim družinam, ko se prvič soočijo z razmislekom o poklicni usmeritvi. Pogosto so življenjske izkušnje in poklicno življenje staršev glavni dejavnik za končno odločitev o izbiri šole in prihodnje zaposlitve. Poklicno usmerjanje je vse prevečkrat razdrobljeno, prepočasno in oddaljeno od prakse.

6.13 V nekaterih državah članicah premalo skrbijo za državne finančne in druge spodbude delodajalcem, da bi ti vlagali v poklicno izobraževanje in usposabljanje ter ju organizirali.

6.14 Okvir sodelovanja med predstavniki gospodarstva in izobraževalnimi ustanovami ni zadosten, da bi omogočal pripravo programov z uravnoteženim razmerjem med teoretičnim učenjem in strokovnimi spretnostmi. V šolah in na univerzah še vedno vlada nezaupanje do ustvarjanja povezav s podjetji. Prav tako le redko cenijo izkušnje, pridobljene zunaj šole.

6.15 Sedanje delovno aktivno prebivalstvo se stara. V mnogih državah se ustanove poklicnega izobraževanja in usposabljanja soočajo s pomanjkanjem učiteljev in vodij usposabljanja. Nekaterim učiteljem in vodjem usposabljanja tudi manjkajo sveže izkušnje z delovnega mesta.

6.16 Vloga poklicnega izobraževanja in usposabljanja pri obvladovanju socialne prikrajšanosti je podcenjena. Pri socialno prikrajšanih je namreč zgodnja opustitev šolanja verjetnejša.

6.17 Poklicno izobraževanje in usposabljanje, zlasti po srednji šoli, zaznamujejo spolni stereotipi, ki negativno vplivajo na poklicni razvoj.

6.18 Čezmejna učna mobilnost je na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter vajeništva zelo problematična. Zlasti nerazvita je v Evropi mobilnost učečih se in učiteljev s tega področja.

6.19 Izvedljivost in koristnost mobilnosti se bosta povečali z izboljšanjem jezikovnega znanja.

6.20 Terciarno izobraževanje, predvsem poklicno po srednji šoli, ni ustrezno prepoznano kot globalni izziv. Podpreti bi morali njegovo vključitev v svetovno kroženje znanja.

7. Kako povečati privlačnost izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli

7.1 Odstotek študentov na univerzah nikakor ne more biti več edino merilo sodobnosti in napredka. Univerze same ne morejo zagotoviti gospodarske rasti in socialnega napredka. Odkriti je treba vse alternativne poti in jih spodbujati.

7.2 Københavnski proces, ki je namenjen zagotavljanju preglednosti in kakovosti poklicnih kvalifikacij, mora biti tesno povezan s prenovo visokega šolstva. Združitev obeh procesov – bolonjskega in københavnskega – v integriran pristop je temeljnega pomena za uspešno in trajnostno vključevanje mladih na trg dela.

7.3 Ugled industrije v Evropi se mora povečati. Potreben je svež pristop k industrijski politiki zaradi njenega pomembnega deleža pri rasti in ustvarjanju novih delovnih mest pa tudi pri razvoju inovacij. Takšen pristop bi podprl industrijo, saj bi postavil v ospredje trajnostnost, inovacije in usposobljenost človeških virov, ki so potrebni za ohranjanje konkurenčnosti industrije EU na svetovnih trgih.

7.4 Storitve so temeljnega pomena za evropsko gospodarstvo. Njihov delež v BDP je 70-odstoten, pokrivajo pa približno dve tretjini vseh delovnih mest. Devet od desetih novih delovnih mest se ustvari v storitvenem sektorju. Z vidika poklicnega izobraževanja in usposabljanja po srednji šoli pomenijo odpiranje novih priložnosti.

7.5 Evropa, ki ji grozi pomanjkanje delovne sile v številnih strokah, se mora bolj osredotočiti na uravnoteženje sistemov izobraževanja in usposabljanja ter poiskati pravo razmerje med splošnim, poklicnim in akademskim izobraževanjem. V tem okviru sta poklicno izobraževanje in usposabljanje izziv. Težita k optimalni uporabi delovnega mesta kot dragocenega učnega okolja.

7.6 Ogrodja kvalifikacij so lahko zelo koristna za sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Imajo namreč zmožnost poenotiti sistem in povečati preglednost, tako da lahko študenti, delodajalci in druge zainteresirane strani lažje ocenijo vrednost različnih kvalifikacij, poleg tega pa podpirajo vseživljenjsko učenje in izboljšujejo dostop do visokošolskega izobraževanja za vse. Delo, ki je bilo opravljeno v zvezi z ogroddi

kvalifikacij, je ponovno odprlo razpravo o pomenu in položaju poklicnega izobraževanja in usposabljanja oz. kako ju opredeliti in razumeti.

7.7 Treba je razvijati resničen občutek sodelovanja med izobraževalnimi ustanovami, predstavniki gospodarstva ter malimi in srednjimi podjetji na podlagi medsebojnega zaupanja in razumevanja. EESO verjame v nedavni predlog o „zavezništvu za znanje“⁽⁷⁾, tj. naveze podjetij in izobraževalnega sektorja za razvoj novih učnih načrtov, s katerimi bi odpravili vrzeli v inovacijskih znanjih in se prilagodili potrebam trga dela. V tem smislu je predlog Komisije za ustanovitev prvega foruma ustanov za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter podjetij v letu 2012 obetavna nova pobuda.

7.8 Industrijski sektorji in sama podjetja morajo vlagati v interno usposabljanje, ponuditi več možnosti za vajeništvo in učenje na delovnem mestu, omogočiti zainteresiranim in primernim uslužbencem, da prevzamejo mentorstvo pri vajeništvu in učenju na delovnem mestu, spodbujati zanimanje primernih uslužbencev za začasno vodenje poklicnega izobraževanja in usposabljanja, dopustiti takšno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih med delovnim časom ter sodelovati s ponudniki izobraževanja pri razvoju tečajev v skladu s povpraševanjem trga dela po določenih znanjih in spretnostih.

7.9 Ponudniki izobraževanja bi morali izpopolnjevati metode za učenje pri delu (tj. večina učenja, ne samo vajeništvo, bi se morala odvijati na delovnem mestu), razvijati prožnejši pristop do poklicnega izobraževanja in usposabljanja (prožnejše učne metode), ki bi morala vključevati tudi uporabo IKT, hkrati pa bi morali tesno sodelovati z industrijskimi sektorji pri določanju novih učnih potreb.

7.10 Ob vse večji raznolikosti poklicev je učinkovito poklicno usmerjanje postalo težje, hkrati pa še pomembnejše in zahtevnejše. Državljeni, še zlasti mladi, morajo imeti jasno sliko o svojem izobraževanju in možnostih. Ne velja več stara predstava, da začetno poklicno usposabljanje posameznika pripravi za en sam poklic za celo delovno življenje. Poklicno usmerjanje mora biti usklajeno, dobro financirano, proaktivno, objektivno in podprto za dejstva. Posebno pozornost je treba nameniti svetovanju invalidnim osebam, ki mora biti individualno, ter pri tem upoštevati različne oblike invalidnosti in omejitve mobilnosti, ki utegnejo biti povezane z njimi, pa tudi težave pri pridobivanju formalne izobrazbe, pogojene z invalidnostjo.

⁽⁷⁾ Vodilna pobuda „Program za nova znanja in spretnosti ter nova delovna mesta“.

7.11 Vloga družine pri tem ne sme biti podcenjena. Informiranje, svetovanje in usmerjanje se mora posvetiti tudi družini, saj imajo starši in drugi družinski člani pogosto odločilno vlogo pri posameznikovi izbiri študija in poklica. Za ustrezno predstavitev zaposlitvenih priložnosti, ki izhajajo iz višjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja, so potrebni boljše obveščanje, ozaveščanje in politika, ki temelji na dejstvih.

7.12 Ne glede na to pa se mora s ponudbo poklicnega izobraževanja in usposabljanja najti pravo ravnovesje med željami učečih se in povpraševanjem na strani delodajalcev. Želje udeležencev izobraževanja so seveda pomembne, vendar same po sebi niso dovolj. Tudi potrebe delodajalcev so pomembne, a jih ni vedno enostavno prepoznati. Ravnovesje je odvisno tudi od razpoložljivih sredstev, ki jih za izobraževanje namenijo država, sami udeleženci izobraževanja in delodajalci.

7.13 Vsem udeležencem izobraževanja ne glede na učno pot je treba zagotoviti enakopravno obravnavo ter enak dostop do finančne pomoči za bivanje, prevoz, zdravstveno in socialno varstvo.

7.14 Pomembna je tudi kakovost učiteljev in vodij usposabljanja, ki morajo biti seznanjeni z delovnimi mesti. V ta namen bi morali spodbujati prožne načine za izbor kadrov, s katerimi bi posameznikom z delovnimi izkušnjami iz gospodarstva omogočili zaposlitev v ustanovah za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Oblikovati bi morali programe za povečanje mobilnosti učiteljev.

7.15 Pri povečevanju pomena in prožnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja imajo veliko vlogo tudi socialni partnerji. Ti bi morali biti bolj vključeni v zasnovano in izvajanje usmeritev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, predvsem učnih načrtov, s čimer bi pripomogli, da so učne vsebine dejansko prilagojene trgu dela, s tem pa bi tudi spodbujali odličnost na tem področju. Dejstva kažejo, da so v splošnem uspešne tiste države, ki koordinirajo povezave med šolami in trgom dela ter vključujejo akterje s trga dela v spremljanje, nadzor in potrjevanje poklicnih znanj in kvalifikacij. EESO je že večkrat opozoril na vlogo sektorskih in horizontalnih svetov za zaposlovanje ter znanja in spretnosti⁽⁸⁾ pri izvajanju analiz kvantitativnih in kvalitativnih potreb trga dela, izrazil pa je tudi zadovoljstvo nad združenimi prizadevanji evropskih socialnih partnerjev, ki so se v svojih skupnih delovnih programih posvetili izobraževanju in usposabljanju⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Raziskovalno mnenje EESO, UL C 347, 18.12.2010, str. 1.

⁽⁹⁾ Okvir dejavnosti za razvoj kompetenc in kvalifikacij skozi vse življenje (2002) in Samostojni sporazum o vključujočih trgih dela (2010).

7.16 Kriza je pokazala, da so bile na ravni podjetij razvite številne premišljene in učinkovite rešitve za ohranjanje delovnih mest in uvedbo različnih sistemov izobraževanja in usposabljanja. Mnenje EESO o strategijah za premagovanje krize ⁽¹⁰⁾ predstavlja kar nekaj primerov „dobre prakse“ na tem področju.

7.17 Učna mobilnost pripomore k povečani zaposljivosti, zlasti mladih, s pridobivanjem ključnih znanj in spretnosti. Zato EESO pozdravlja ambiciozno, a politično potrebno merilo uspešnosti, ki ga je Komisija predlagala v zvezi z učno mobilnostjo. To določa, da bi morale najmanj 10 % diplomantov začetnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja v EU določeno obdobje šolanja preživeti v tujini. S tem bi kvantitativno in kvalitativno izboljšali mobilnost v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, saj bi ju izenačili z visokošolskim izobraževanjem.

7.18 Nedavno sprejeta zelena knjiga o medsebojnem priznavanju poklicnih kvalifikacij ⁽¹¹⁾ je sprožila javno razpravo o tem, kako zmanjšati in poenostaviti restriktivne predpise, ki urejajo poklicne kvalifikacije, da bi izboljšali delovanje notranjega trga ter spodbudili čezmejno mobilnost in poslovanje. Uspeh nedavno predlagane evropske poklicne izkaznice bo predvsem odvisen od medsebojnega zaupanja in sodelovanja držav članic.

7.19 EESO meni, da morajo imeti vsi učitelji in vodje usposabljanja, zlasti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, visokokakovostne jezikovne spretnosti, ki so potrebne za spodbujanje poučevanja nejezikovnih predmetov v tujem jeziku (ET 2020). EESO podpira dejavnosti, ki jih na tem področju opravljata poslovna platforma ⁽¹²⁾ in platforma civilne družbe za večjezičnost za zagotavljanje priložnosti za vseživljenjsko učenje jezikov za vse. ⁽¹³⁾

7.20 V enaindvajsetem stoletju je vsekakor nujno, da odpravimo stereotipe, ki obstajajo od osnovne šole naprej, in spodbujamo enake možnosti za moške in ženske na vseh stopnjah izobraževanja in usposabljanja, tudi s kulturnimi ukrepi za usmerjanje deklet v znanstvene in tehnološke študije, kakor je navedeno v Evropskem paktu za enakost spolov. ⁽¹⁴⁾

7.21 V zadnjem desetletju so države razvile in izvajale številne pristope, ki temeljijo na delitvi stroškov. To je spremenilo razmerje med prispevki države, delodajalcev in posameznikov. Finančni ukrepi obsegajo: sklade za usposabljanje, davčne

spodbude, bone, individualne izobraževalne račune, posojila in varčevalne sheme. Namenjeni so povečanju zasebnega vlaganja v nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje ter njunega sofinanciranja.

7.22 Največji finančni prispevek v okviru proračuna EU za tovrstne naložbe se zagotavlja iz Evropskega socialnega sklada. Da bi se dvignila raven kvalifikacij ter obravnaval problem visoke brezposelnosti mladih v številnih državah članicah, se bodo v obdobju naslednjega večletnega finančnega okvira še močneje podpirali ukrepi, ki se trenutno izvajajo v okviru programa Leonardo ⁽¹⁵⁾.

8. Pravilno izvajanje evropskih instrumentov in načel na nacionalni ravni

8.1 Ob uvedbi instrumentov za poglobitev evropskega sodelovanja na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja je postalo jasno, da je potrebnega več sodelovanja med različnimi strukturami, če želimo izboljšati njihovo delovanje.

8.2 Københavnski in bolonjski proces se ne moreta še naprej razvijati neodvisno drug od drugega. Treba je povečati njuno medsebojno usklajenost in primerljivost. Priznati moramo, da je københavnski proces manj razvit in da bo do polnega delovanja ECVET ⁽¹⁶⁾ in EOK preteklo še nekaj let.

8.3 Evropsko ogrodje kvalifikacij (EOK), evropski sistem prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET) ter evropski referenčni okvir za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (EQAVET) naj bi pripomogli k spodbujanju učenja na vseh stopnjah in pri vseh vrstah izobraževanja in usposabljanja. EOK bi morali v nacionalnih ogrodjih kvalifikacij uvrstiti na stopnje 6–8, kar je enakovredno visokošolskemu izobraževanju. Pri ECVET, sistemu kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki sam še ne deluje, bi moralo biti izvajanje skladno z evropskim sistemom prenašanja kreditnih točk ⁽¹⁷⁾.

8.4 Evropske instrumente lahko dopolnjujejo nacionalni (npr. nacionalna ogrodja kvalifikacij) ali pa se jih lahko prevzame z nacionalnimi predpisi (npr. nacionalni sistemi kreditnih točk), kadar se izkaže, da je to potrebno v okviru nacionalnih reform. Zato je med različnimi ravnmi (EU, nacionalna in regionalna) potrebne več interakcije.

8.5 Treba je doseči napredek pri izvajanju programa Erasmus za vajence. Ta bo omogočil, da se bosta poklicno izobraževanje in usposabljanje izenačila z drugimi visokošolskimi pobudami in tako prispeval k njuni promociji. Dal jima bo mednarodno

⁽¹⁰⁾ Mnenje EESO na lastno pobudo, UL C 318, 29.10.2011, str. 43.

⁽¹¹⁾ COM(2011) 367 konč. – Zelena knjiga *Posodobitev Direktive o poklicnih kvalifikacijah*, 22.6.2011.

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/business_en.pdf.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/doc5080_en.pdf.

⁽¹⁴⁾ 3073. seja Sveta za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov, 7. marec 2011.

⁽¹⁵⁾ Proračun za strategijo Evropa 2020, COM(2011) 500 konč., 29.6.2011.

⁽¹⁶⁾ Evropski sistem prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki pomaga pri preverjanju, priznavanju in zbiranju znanja in spretnosti, povezanih z delom.

⁽¹⁷⁾ Evropski sistem prenašanja kreditnih točk.

razsežnost, prispeval k odpravljanju pomanjkanja mobilnosti ter povečal vidnost in privlačnost posrednješolskega poklicnega izobraževanja.

8.6 Vendar pa bi morala biti Komisija zadržana do uvajanja novih instrumentov, saj je treba najprej ugotoviti dodano

vrednost obstoječih. Izboljšati se morata komuniciranje in sodelovanje znotraj obstoječih instrumentov in med njimi, da bi lahko njihove cilje udejanjili v praksi.

8.7 EESO je pripravil kar nekaj kakovostnih mnenj o teh instrumentih – ECVET⁽¹⁸⁾ in EQAVET⁽¹⁹⁾, pa tudi o primerljivosti kvalifikacij poklicnega usposabljanja med državami članicami⁽²⁰⁾.

V Bruslju, 19. januarja 2012

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Staffan NILSSON

⁽¹⁸⁾ Mnenje EESO, UL C 100, 30.4.2009, str. 140.

⁽¹⁹⁾ Mnenje EESO, UL C 100, 30.4.2009, str. 136.

⁽²⁰⁾ Mnenje EESO, UL C 162, 25.6.2008, str. 90.

PRILOGA

k mnenju Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Naslednja amandmaja, ki sta bila med razpravo zavrnjena, sta prejela vsaj četrtno glasov (člen 54(3) poslovnika):

Točka 1.10

Spremeni se tako:

Poslovne organizacije bi morale dejavno sodelovati v sistemih svetovanja in usmerjanja, saj so ~~najpomembnejši~~ ključni akterji pri zagotavljanju informacij o možnostih, povezanih s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter trgom dela. Morale bi pomagati ponudnikom izobraževanja pri razvoju učenja pri delu in novih metod.

Rezultat glasovanja

Za: 81
Proti: 100
Vzdržani: 20

Točka 1.18

Spremeni se tako:

Želje udeležencev izobraževanja in pričakovanja njihovih družin se morajo po možnosti uskladiti ~~sezirati na~~ potrebe delodajalcev. V prihodnosti bodo lahko uporabljali pred nedavnim uvedeni „pregled znanj in spretnosti EU“ (Panorama), ki bo napovedoval ponudbo znanj in spretnosti ter potrebe trga dela.

Rezultat glasovanja

Za: 75
Proti: 127
Vzdržani: 18
